

नगरपालिका ऐन, २०४८

लालमोहर र प्रकाशन मिति

२०४८।१।२६

२०४८ सालको ऐन नं. ३९

नगरपालिकाको व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: विकेन्द्रीकरणको माध्यमद्वारा नगर क्षेत्रका जनतालाई स्वायत्त शासन र विकास कार्यमा अधिकाधिक सरिक गराई नगर क्षेत्रको विकास निर्माण र सेवा सुविधा स्थानीय स्तरमा नै उपलब्ध गराउन र नगर क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक आदि सर्वांगीण विकासका लागि नगरवासीहरूमा जवाफदेहीको भावना अभिवृद्धि गर्न विभिन्न स्तरका नगरपालिकाहरूको गठन र त्यसको संस्थागत विकास गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासन कालको एक्काइसौं वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “नगरपालिका ऐन, २०४८” रहेको छ।
(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-
 - (क) “नगरपालिका” भन्नाले दफा ५ बमोजिम गठित नगरपालिका सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले महानगरपालिका र उपमहानगरपालिकालाई समेत जनाउनेछ।
 - (ख) “प्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको नगर प्रमुख सम्भन्नु पर्छ।
 - (ग) “उपप्रमुख” भन्नाले नगरपालिकाको नगर उपप्रमुख सम्भन्नु पर्छ।
 - (घ) “सदस्य” भन्नाले नगरपालिकाको सदस्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले प्रमुख तथा उपप्रमुखलाई समेत जनाउनेछ।
 - (ङ) “सचिव” भन्नाले दफा ७१ बमोजिम श्री ५ को सरकारले नगरपालिकाको सचिव भई काम गर्न नियुक्त गरेको अधिकृत सम्भन्नु पर्छ।

(च) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद - २

नगरपालिकाको क्षेत्र, वडा विभाजन र गठन

३. नगरपालिकाको क्षेत्र तोक्ने : (१) श्री ५ को सरकारले नेपाल अधिराज्य भित्रको कम्तिमा बीस हजार जनसंख्या भएको र विद्युत, सडक, खानेपानी र सञ्चार व्यवस्था भएको कुनै नगर क्षेत्रलाई चार किल्ला खोली नगरपालिका क्षेत्र तोक्न सक्नेछ ।

(२) नगरपालिकाको क्षेत्र वा वडाको सीमाना हेरफेर गर्न आवश्यक देखेमा श्री ५ को सरकारले सम्बन्धित विशेषज्ञ समेत रहेको आयोग वा समिति गठन गरी सो को सिफारिशमा सीमाना हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

४. वडा विभाजन : दफा ३ बमोजिम तोकिएको नगरपालिकाको क्षेत्रलाई श्री ५ को सरकारले यथासम्भव बराबर जनसंख्या पर्ने गरी कम्तिमा नौ वडामा विभाजन गर्न सक्नेछ ।

५. नगरपालिकाको गठन : (१) दफा ३ बमोजिम तोकिएको नगरपालिका क्षेत्रमा नगरपालिकाको गठन गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने नगरपालिकामा देहाय बमोजिमका प्रमुख, उपप्रमुख र सदस्यहरू रहनेछन्:-

(क) नगरपालिका क्षेत्र भित्रका १८ वर्ष उमेर पुगेका र सो क्षेत्रमा कम्तिमा एक वर्ष बसोबास गरेका नेपाली नागरिकहरूले निर्वाचन गरी पठाएका एकजना प्रमुख र एकजना उपप्रमुख,

(ख) नगरपालिकाको प्रत्येक वडाका १८ वर्ष उमेर पुगेका र सो वडामा कम्तिमा एक वर्ष बसोबास गरेका नेपाली नागरिकहरूले आ-आफ्नो वडाबाट एक एक जनाको दरले निर्वाचन गरी पठाएका सदस्यहरू ।

६. नगरपालिकाको वर्गीकरण : (१) दफा ५ बमोजिम गठित नगरपालिकाहरूलाई श्री ५ को सरकारले जनसंख्या, आयश्रोत र अन्य शहरी सुविधाको आधारमा देहाय बमोजिम वर्गीकरण गर्न सक्नेछ:-

(क) महानगरपालिका,

(ख) उप-महानगरपालिका,

(ग) नगरपालिका ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वर्गीकृत देहायको नगरपालिकामा देहाय बमोजिमको जनसंख्या तथा शहरी सुविधा हुनु पर्नेछ :-

(क) महानगरपालिका : कम्तिमा तीन लाख जनसंख्या र न्यूनतम सात करोड वार्षिक आयश्रोत तथा विद्युत, सडक, खानेपानी, सञ्चार र अन्य त्यस्तै पर्याप्त शहरी सुविधाहरु भएको ।

(ख) उप-महानगरपालिका : कम्तिमा एकलाख जनसंख्या र न्यूनतम दुई करोड वार्षिक आय श्रोत तथा विद्युत, सडक, खानेपानी, सञ्चार र अन्य त्यस्तै आवश्यक शहरी सुविधाहरु भएको र नगरपालिका भईसकेको ।

(ग) नगरपालिका : कम्तिमा बीसहजार जनसंख्या र न्यूनतम दशलाख वार्षिक आय श्रोत तथा विद्युत, सडक, खानेपानी, सञ्चार र अन्य त्यस्तै न्यूनतम शहरी सुविधा भएको अर्ध शहरी क्षेत्र ।

तर यस अघि कायम भईसकेका नगरपालिकाहरुलाई यस व्यवस्थाले प्रभावित पार्ने छैन ।

७. नगरपालिका संगठित संस्था हुने : (१) प्रत्येक नगरपालिका अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।

(२) नगरपालिकाको सबै कामको लागि आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

(३) नगरपालिकाले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न र बेच विखन गर्न सक्नेछ ।

(४) नगरपालिकाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजूर गर्न र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ ।

८. सदस्यको पदावधि : (१) नगरपालिकाको सदस्यको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ ।

(२) नगरपालिकाको सदस्यको पदावधि गणना गर्दा पदावधि शुरु हुने साल बैशाख १ गतेदेखि गणना गरिनेछ र पाँच वर्षको पदावधि नबढाई प्रत्येक पाँचौ वर्षको चैत्र मसान्तमा पदावधि समाप्त भएको मानिनेछ ।

(३) कुनै कारणवश निर्धारित समयमा कुनै नगरपालिकाको सदस्य पदको निर्वाचन सम्पन्न हुन नसकी अरु समयमा सम्पन्न भए पनि निर्वाचित सदस्यको पदावधि गणना गर्दा निर्धारित समयमा निर्वाचित भए सरह सम्झी पदावधिको गणना गरिनेछ ।

(४) कुनै नगरपालिकाको सदस्य पद कुनै कारणवश रिक्त हुन आएमा बाँकी अवधिको लागि मात्र सो रिक्त पदको पूर्ति प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम उप-निर्वाचनद्वारा गरिनेछ ।

तर ६ महीना भन्दा कम अवधिको लागि उप-निर्वाचन गरिने छैन ।

९. सदस्यको लागि चाहिने योग्यता : नगरपालिकाको सदस्यमा निर्वाचित हुन देहाय बमोजिमको योग्यता हुनु पर्नेछ:-

- (क) नेपाली नागरिक भएको,
- (ख) पच्चीस वर्ष उमेर पुगेको,
- (ग) नगरपालिका क्षेत्रमा कम्तिमा एक वर्ष बसोबास गरेको,
- (घ) नगरपालिकासंग ठेक्का पट्टा वा चल अचल सम्पत्ति सम्बन्धी व्यवहारमा कुनै निजी स्वार्थ नभएको,
- (ङ) अन्य प्रचलित कानूनले अयोग्य नभएको, र
- (च) सार्वजनिक सम्पत्ति हिनामिना गरेको नठहरेको ।

तर असूली भएको प्रमाण पेश गरेमा यो खण्ड लागू हुने छैन ।

१०. सदस्यता कायम नरहने अवस्था : देहायको अवस्थामा नगरपालिकाको सदस्यता कायम रहने छैन :-

- (क) दफा ९ बमोजिमको योग्यता नभएमा,
- (ख) जिल्ला विकास समितिको सभापति, उपसभापति वा सदस्यमा वा नगरपालिकाको प्रमुख वा उपप्रमुखमा निर्वाचित भएमा,
- (ग) राजिनामा दिएमा,
- (घ) मृत्यु भएमा,
- (ङ) प्रतिनिधि सभा वा राष्ट्रिय सभाको सदस्यको निर्वाचनमा उम्मेदवार भएमा वा राष्ट्रिय सभाको सदस्यमा मनोनीत भएमा, वा

(च) मनासिव माफिकको सूचना नदिई लगातार ३ पटकसम्म नगरपालिकाको बैठकमा उपस्थित नरहेमा ।

११. **शपथ** : प्रमुखले जिल्ला न्यायाधीश समक्ष, उपप्रमुख तथा सदस्यहरूले प्रमुख समक्ष र प्रमुखको अनुपस्थितिमा उपप्रमुख समक्ष र दुवैको अनुपस्थितिमा जिल्ला न्यायाधीश समक्ष शपथ ग्रहण गर्नु पर्नेछ ।

१२. **पद त्याग गर्न सक्ने** : प्रमुखले उपप्रमुख मार्फत नगरपालिका समक्ष र उप-प्रमुख तथा सदस्यहरूले प्रमुख समक्ष राजिनामा दिई पद त्याग गर्न सक्नेछन् ।

परिच्छेद - ३

नगरपालिकाको बैठक र कार्यप्रणाली

१३. **नगरपालिकाको बैठक** : (१) नगरपालिकाको बैठक कम्तिमा महिनाको एक पटक बस्नेछ ।

(२) प्रमुखको आदेश अनुसार सचिवले नगरपालिकाको बैठक बोलाउनेछ ।

(३) नगरपालिकाको बैठकको अध्यक्षता प्रमुखले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा उपप्रमुखले र उपप्रमुखको पनि अनुपस्थितिमा बैठकमा उपस्थित सदस्यहरूले आफू मध्येबाट छानेको सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(४) नगरपालिकाका एक तिहाई सदस्यहरूले नगरपालिकाको बैठक बोलाउन प्रमुख समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा प्रमुखले पन्ध्र दिन भित्र बैठक बोलाउनु पर्नेछ ।

(५) नगरपालिकाको बैठकमा पचास प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ। गणपूरक संख्या नपुगेमा पुनः बैठक बोलाउनु पर्नेछ। दोश्रो पटक पनि गणपूरक संख्या नपुगेमा तेश्रो पटक बोलाइएको बैठकमा एक तिहाई सदस्यहरू उपस्थित भएमा पनि बैठक गर्न सकिनेछ ।

(६) नगरपालिकाको बैठकको निर्णय सचिवले प्रमाणित गर्नेछ ।

(७) नगरपालिकाको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि नगरपालिका आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१४. **नगरपालिकाको बैठकको निर्णय** : (१) नगरपालिकाको बैठकको निर्णय उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतको आधारमा गरिनेछ ।

तर नगरपालिकाको अचल सम्पत्तिको बेच विखन वा हस्तान्तरण गर्ने, दान, दातव्य दिने वा ऋण लिने कुराको सम्बन्धमा निर्णय गर्दा दुई तिहाई बहुमतको आवश्यकता हुनेछ ।

(२) नगरपालिकाको बैठकमा मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णयात्मक मत दिन सक्नेछ।

परिच्छेद - ४

काम, कर्तव्य र अधिकार

१५. नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) नगरको विकास प्रशासनलाई निकायगत समन्वय गरी मार्ग- दर्शन गर्ने,
- (ख) आवश्यक पद श्रृजना गर्ने, कर्मचारी सम्बन्धी नीति निर्धारण गर्ने र सेवा शर्तको विनियम स्वीकृत गर्ने,
- (ग) कुनै पनि विशिष्ट व्यक्तिलाई सम्मानार्थ नगरको विशिष्ट व्यक्तिको रूपमा सम्मान प्रदान गर्ने,
- (घ) नगरको खानेपानी, बाढ नियन्त्रण, आंधीबेरी, प्राकृतिक सम्पदाको र पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण गर्न संरक्षित क्षेत्र निर्धारण गर्ने,
- (ङ) नगर क्षेत्रमा रहेका खोला, नाला, कुवा, इनार, पोखरी, ताल, तलाउ, ढुंगेधारा आदिको पानी संरक्षण गरी सदुपयोग गराउने,
- (च) नगरको विकास योजना पारित गर्ने र नगरको विकासको लागि जग्गा विकास योजना र अन्य योजना पारित गर्ने,
- (छ) नगरपालिकाको वार्षिक बजेट पारित गर्ने, आर्थिक विवरण माथि छलफल गर्ने र प्रमुखले पेश गरेका आर्थिक तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने,
- (ज) नगरपालिकाले उठाउन पाउने कर उठाउने प्रक्रिया स्वीकृत गर्ने,
- (झ) नगरपालिकाबाट असूल गरिने कर, दस्तूर, महसूल, सेवा शुल्क आदिको दर निर्धारण गर्ने,
- (ञ) नगरपालिकाको सम्पत्ति धितो बन्धक राखी ऋण वा सहायता लिने र श्री ५ को सरकारले संरक्षण प्रदान गरेका शेयर, डिभेन्चर र ऋण तथा बचतपत्र खरीद गर्ने,
- (ट) नगरपालिकाको आर्थिक लगानी भएको संस्थामा प्रतिनिधि मनोनयन गर्ने,

- (ठ) नगर क्षेत्रको विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (ड) घर बनाउन नक्सा पास गर्ने,
- (ढ) वातावरण संरक्षण, पुरातात्विक वस्तुको र संस्कृतिको संरक्षण गर्ने,
- (ण) व्यापार तथा वाणिज्यको विकास गर्ने,
- (त) जन स्वास्थ्य र सामाजिक विकास गर्ने,
- (थ) शिशु स्याहार, व्यायामशाला तथा डिस्पेन्सरीको व्यवस्था गर्ने,
- (द) बहुला तथा छाडा कुकुर मारी सार्वजनिक हितको सुरक्षा गर्ने र मरेको पशु पञ्छी गाड्ने ठाउँ तोक्ने,
- (ध) कुनै व्यक्ति मानसिक असन्तुलन भै नागै हिंडेमा निजलाई पक्राउ गरी हकवाला भए निज जिम्मा र नभए स्थानीय प्रशासनमा बुझाई दिने,
- (न) छ, देखि दश वर्षसम्म उमेरका बालबालिकाहरूलाई अनिवार्य रूपमा शिक्षालयमा दाखिला गर्ने, गराउने,
- (प) विशेष स्थानलाई विशेष सर-सफाई क्षेत्र तोकी सफाई गराउने,
- (फ) खतरा उत्पन्न गर्ने रूख काट्न लगाउने, घर पर्खाल भत्काउन लगाउने,
- (ब) स्वास्थ्यको लागि हानिकारक चिज वस्तु हटाउने,
- (भ) रोगी वा मनाही भएका जीव जन्तुको मासु बिक्री गर्न नदिने,
- (म) महामारीको रोकथामको व्यवस्था गर्ने,
- (य) नगर क्षेत्रको ब्लक नम्बर अद्यावधिक राख्ने,
- (र) हक बेहक छुट्याउने बाहेक घर, पसल, सडक, आली, सन्धी सर्पन सम्बन्धी उजूर परेमा जाँची किनारा गर्ने,
- (ल) पशु बधशालाको प्रबन्ध गर्ने,
- (व) छाडा पशु पक्राउ गरी लिलाम गर्ने,
- (श) जन-सहभागितामा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गराउने,
- (ष) बस पार्क, रिक्सा, टांगा, ट्रक आदिको पार्किङ व्यवस्था मिलाउने,
- (स) गल्ली तथा सडकमा बत्तीको प्रबन्ध गर्ने,

- (ह) हाट बजार, मेला र प्रदर्शनीको व्यवस्था गर्ने,
- (क्ष) नगरको यातायात आवश्यकतालाई महशूस गरी स्थानीय स्तरका ठेला, रिक्सा, टांगा आदिको अधिकतम् हद तोक्ने र ठेला, रिक्सा, टांगा दर्ता गरी नम्बर दिने,
- (त्र) नगरवासीको हित हुने अन्य कामहरु गर्ने ।

(२) नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमका काम, कर्तव्यको साथै देहाय बमोजिमको कार्य गर्न सक्नेछ :-

- (क) यातायात व्यवस्था तथा सडक मर्मत सुधारको प्रबन्ध गर्ने,
- (ख) खानेपानी आपूर्ति व्यवस्था गर्ने,
- (ग) उर्जा आपूर्ति व्यवस्था गर्ने,
- (घ) नाला र ढल निर्माणको व्यवस्था गर्ने,
- (ङ) शहर सफाई व्यवस्था गर्ने,
- (च) फोहर कसिंगर संकलन तथा फाल्ने व्यवस्था गर्ने,
- (छ) प्राथमिक शिक्षाको व्यवस्था गर्ने,
- (ज) भू-उपयोग तथा नगर विकास योजना सञ्चालन गर्ने,
- (झ) अग्नी निरोधक कार्यक्रम (वारुण यन्त्र) सञ्चालन गर्ने,
- (ञ) शव दाह व्यवस्था, मसानघाट, धोवीघाट तोक्ने,
- (ट) सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था गर्ने,
- (ठ) आफ्नो क्षेत्र भित्रको वनको संरक्षण गर्ने,
- (ड) विभिन्न जाती, भाषा धर्म र संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमका कार्यहरु नगरपालिका र उप-महानगरपालिकाहरुले जिल्ला स्थित श्री ५ को सरकारको सम्बन्धित कार्यालयको समेत सहयोगमा सम्पादन गर्नेछन् र महानगरपालिकाले सो कार्यको लागि प्राविधिक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) श्री ५ को सरकारले अह्राएको विशेष कार्यहरु प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकाले सम्पादन गर्नु पर्नेछ। यस्ता कार्यहरुबाट श्रृजित व्ययभार सम्बन्धित निकायले व्यहोर्नु पर्नेछ। यस्ता कार्यहरु निम्न बमोजिम हुनेछन्:-

- (क) व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी कार्यहरु,
- (ख) कानून बमोजिम तोकिएका तथ्यांक र अभिलेख राख्ने कार्यहरु,
- (ग) स्थानीय तथा राष्ट्रिय निर्वाचन सम्बन्धी कार्यहरु,
- (घ) अनैतिक पेशा र व्यापार नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यहरु,
- (ङ) नगर क्षेत्र भित्रका अन्य निर्माण नियन्त्रण र अनियमित निर्माण कार्य रोक्ने, भत्काउने जस्ता प्रशासनिक कार्यहरु,
- (च) नगरपालिकाले अन्य निकायसित द्विपक्षीय सहमति र सम्झौता बमोजिम सम्पादन गर्ने अन्य कार्यहरु ।

(५) नगरपालिकाले यस दफा बमोजिमका कार्यसम्पादन गर्दा गराउँदा श्री ५ को सरकारका सम्बन्धित निकायसित समन्वय कायम गर्नु पर्नेछ ।

१६. सल्लाहकार समिति र वडा समिति गठन : (१) नगरपालिकाको आफ्नो काम कर्तव्य सुचारु रूपले सञ्चालन गर्न उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधि, गैर सरकारी संस्थाका प्रतिनिधि, नगरपालिकामा प्रतिनिधित्व हुन नसकेका महिला, बुद्धिजीवि, समाजसेवी र पिछडिएको वर्गबाट भरसक सबै पक्ष मिलाई नगरपालिकाको उपप्रमुखको परामर्शमा बढीमा एघार जना सम्मको एक सल्लाहकार समिति प्रमुखले गठन गर्नेछ ।

(२) प्रत्येक वडामा नगरपालिकाको सदस्यको अध्यक्षतामा निजकै सिफारिश बमोजिम सम्बन्धित वडाका मतदाताहरु मध्येबाट विभिन्न भेगको प्रतिनिधित्व हुने गरी अध्यक्ष सहितको जम्मा पाँचजनाको वडा समिति नगरपालिकाले गठन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम गठन भएको सल्लाहकार समिति र वडा समितिका सबै सदस्यहरु समावेश भएको संयुक्त बैठकले नगरपालिका सल्लाहकार सभाको रूपमा काम गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम गठित सल्लाहकार सभाको बैठक प्रत्येक वर्षको पौष मसान्तभित्र दुई पटक प्रमुखले बोलाउनेछ र सभाको सभापतित्व प्रमुखले र निजको अनुपस्थितिमा उपप्रमुखले गर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको बैठकमा बजेट र कार्यक्रम छलफल गराई सभाको राय परामर्श लिइनेछ र त्यसलाई अन्तिम रूप दिने काम नगरपालिकाले गर्नेछ ।

१७. प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार : प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ -

- (क) नगरपालिकाको बैठक बोलाउने,
- (ख) आवश्यक प्रस्ताव र कागजात पेश गर्ने, गराउने,
- (ग) मत बराबर भएमा निर्णायक मतको प्रयोग गर्ने,
- (घ) नगरपालिकाको आम्दानी, खर्चको हिसाब र अन्य कागजपत्र सुरक्षित राख्ने, राख्न लगाउने,
- (ङ) नगरपालिकाको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (च) नगरपालिकाको कर्मचारीहरूको रेखदेख गर्ने, गराउने,
- (छ) आवश्यक सिफारिश गर्ने,
- (ज) नगरपालिकाको चल अचल सम्पत्ति हेर विचार गर्ने, गराउने,
- (झ) नगरपालिका क्षेत्र भित्र बन्ने घरको नक्सा पास गर्ने,
- (ञ) उप-प्रमुख, सदस्य तथा सचिवलाई काज खटाउने,
- (ट) आफू अनुपस्थित रहने भएमा उप-प्रमुखलाई र उप-प्रमुख पनि नभएमा कुनै सदस्यलाई कार्यभार दिने,
- (ठ) तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।

१८. उप-प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार : उप-प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ-

- (क) प्रमुखको अनुपस्थितिमा कार्यवाहक भई कार्य गर्ने ।
- (ख) तोकिएको अन्य कार्य गर्ने ।

१९. सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ -

- (क) आफ्नो क्षेत्रमा विकास निर्माण कार्यको लागि गैर सरकारी संस्था गठन गर्न प्रोत्साहन गर्ने,

- (ख) उपभोक्ता समूह र गैर सरकारी संस्थालाई योजना छनौट र योजना तर्जुमामा सहयोग गर्ने,
- (ग) विकास निर्माण कार्य बारेमा छलफल गरी गैर सरकारी संस्थाबाट संभाव्य आयोजना नगरपालिकामा पठाउन प्रबन्ध गर्ने,
- (घ) वडा सम्बन्धी विवरण माग भएमा नगरपालिकामा पेश गर्ने,
- (ङ) आवश्यक सिफारिश गर्ने,
- (च) आपूर्ति व्यवस्था मिलाउन सहयोग गर्ने,
- (छ) तोकिएको अन्य काम गर्ने ।

(२) वडा समितिका सदस्यहरूले नगरपालिकाको सदस्यको कार्य सम्पादनमा सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

२०. **सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार** : सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ,

:-

- (क) प्रमुखको रेखदेखमा रही नगरपालिकाको सम्पूर्ण प्रशासनिक काम कारवाही गर्ने,
- (ख) स्वीकृत नगर विकास कार्यक्रम प्रमुखको निर्देशनमा रही कार्यान्वयन गर्ने,
- (ग) नगरपालिका अन्तर्गत निर्माण हुने खर्चको हिसाब राखी सो निर्माणको हिसाब फर फारक गर्न पेश गर्ने,
- (घ) गैर सरकार संस्था उपभोक्ता समूह वा अन्य निकायबाट सम्पन्न आयोजनाको अभिलेख दुरुस्त राख्ने,
- (ङ) नगरपालिकाको आय व्ययको हिसाब राख्ने,
- (च) नगरपालिकाले पारित गरेको बजेट भित्र रही निर्णय कार्यान्वयन गर्नको लागि खर्च गर्ने,
- (छ) नगरपालिकाको हिसाब किताबको लेखा- परीक्षण गराउने, बेरुजू फछ्यौट गराउने र बेरुजू रकम असूल उपर गर्नु पर्ने भए स्थानीय विकास अधिकारी मार्फत प्रमुख जिल्ला अधिकारीकहाँ पठाउने,
- (ज) नगरपालिकाको चल अचल सम्पत्तिको जिन्सी लगत राख्ने र संरक्षण गर्ने,
- (झ) श्री ५ को सरकारबाट खटी आएका र नगरपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको रेखदेख र नियन्त्रण गर्ने,

- (ज) नगरपालिकाको बैठकमा उपस्थित हुने र आवश्यक परेको काम गर्ने, गराउने,
- (ट) नगरपालिकामा परेका उजूरीहरुमा प्रचलित कानूनको अधीनमा रही छानबीन गरी सो को प्रतिवेदन नगरपालिकामा पेश गर्ने,
- (ठ) जन्म, मृत्यु तथा अन्य व्यक्तिगत घटना दर्ता गरी नगरपालिका क्षेत्र भित्रको जनसंख्याको लगत दुरुस्त राख्ने,
- (ड) तोकिएको अन्य काम गर्ने ।

परिच्छेद - ५

योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रिया

२१. नगर विकास योजनाको तर्जुमा : (१) प्रत्येक नगरपालिकाले आफ्नो नगरको विकासको लागि नगर विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

(२) नगर विकास योजनाको तर्जुमा गर्दा जनतालाई बढी भन्दा बढी फाइदा पुऱ्याउने गरी देहाय बमोजिमको कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ :-

- (क) जनताको आमदानी र रोजगार बढाउने तथा प्रत्यक्ष लाभ हुने कल्याणकारी कार्यक्रमहरु,
- (ख) उत्पादन बढाउने कार्यक्रमहरु,
- (ग) स्थानीय साधन तथा शीपवाट सञ्चालन हुन सक्ने कार्यक्रमहरु,
- (घ) आफ्ना क्षेत्रका पिछडिएका वर्ग तथा महिला वर्ग र बालबालिकालाई प्रत्यक्ष लाभ हुने कार्यक्रमहरु ।

(३) आगामी वर्ष सञ्चालन हुने योजना चालू वर्षमा देहाय बमोजिम तर्जुमा गरी सक्नु पर्नेछ :-

- (क) नगर स्तरमा उपलब्ध हुने साधन र श्रोतको अनुमान भाद्र मसान्तसम्म गरिसक्नु पर्नेछ ।
- (ख) आफ्ना क्षेत्रका गैर सरकारी संस्थाबाट आयोजनाहरु माग गरी संकलन गर्नु पर्नेछ ।

(४) योजनाहरु आवधिक र वार्षिक गरी तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

२२. आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्नु पर्ने : नगरपालिकाहरूले नगर विकास योजना कार्यान्वयन गर्ने क्रममा देहाय बमोजिमका कुराहरू समेत खुलाई आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्नु गराउनु पर्नेछ :-

- (क) आयोजनाको लक्ष्य,
- (ख) आयोजनाबाट फाइदा पाउने जनताको संख्या र फाइदाको किसिम,
- (ग) छनौट गर्न लागिएको आयोजना सो नगरमा पहिले सञ्चालन भई अधुरो रहेको हो, होइन,
- (घ) उक्त आयोजना सञ्चालन नगरी अन्य कुनै उपायबाट समस्या समाधान हुन्छ, हुँदैन,
- (ङ) आयोजना सम्पन्न गर्दा लाग्न सक्ने खर्च तथा सामग्री मूल्यको अनुमान,
- (च) उपभोक्ताहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने नगद, वस्तुगत श्रम र त्यस्तै अन्य योगदान,
- (छ) उपभोक्ताबाट पछि उठ्न सक्ने शुल्क वा मर्मत सम्भार खर्च, र
- (ज) अन्य खुलाउनु पर्ने कुनै कुरा भए सो ।

२३. आयोजनाको छनौट : (१) आयोजनाको छनौट गर्दा दफा २२ बमोजिमको आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा छनौट गर्नु पर्नेछ ।

(२) आयोजना छनौट गर्दा वातावरण संरक्षण तथा सम्बर्धन गर्ने किसिमले आयोजनाको छनौट गर्नु पर्नेछ ।

(३) आयोजना छनौट गर्दा बढी से बढी स्थानीय जनसहभागिता र श्रम आवश्यक पर्ने आयोजनाहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।

(४) जिल्ला विकास समितिबाट प्राप्त हुन सक्ने अनुदानको अनुमान प्राप्त भए पछि प्राथमिकताको आधारमा आयोजना छनौट गर्नु पर्नेछ ।

(५) छनौट भएका आयोजनाहरूको जानकारी नगरवासीहरूलाई गराउनु पर्नेछ ।

२४. नगरस्तरीय योजनाको सञ्चालन : (१) नगरस्तरीय योजनाहरू देहाय बमोजिम सञ्चालन हुनेछन् :-

- (क) नगरपालिकाको आफ्नै श्रोतबाट,
- (ख) श्री ५ को सरकारबाट प्राप्त अनुदान,
- (ग) जिल्ला विकास समितिबाट प्राप्त अनुदान,

(घ) गैर सरकारी संस्थाबाट ।

(२) नगरपालिकाले आयोजना छनौट गरेपछि सञ्चालन तालिका बनाई कार्यान्वयन गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(३) गैर सरकारी संस्थाबाट संचालन हुने कार्यक्रम नगरपालिकासित सम्झौता गरी सञ्चालन गराउनु पर्नेछ ।

(४) जिल्ला विकास योजनामा समावेश गर्ने आयोजनाहरू नगरपालिकाले पारित गरी जिल्ला विकास समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।

(५) जिल्ला विकास अनुदानबाट सञ्चालित आयोजना जिल्ला विकास बजेट पारित भएपछि सञ्चालन हुनेछन् ।

(६) नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रममा गैर सरकारी संस्थाहरूको लगानी समेत रहने अवस्थामा सोही संस्थाले आयोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

२५. आयोजनाको वर्गीकरण : आयोजनालाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ :-

(क) स्थानीय श्रोतबाट सञ्चालन हुने आयोजना,

(ख) श्री ५ को सरकार वा जिल्ला विकास समितिको अनुदान र श्रोत साधन समेत समावेश भएको आयोजना,

(ग) गैर सरकारी संस्थाबाट संचालन हुने आयोजना,

(घ) जिल्लास्तरीय योजनामा समावेश हुने गरी छानिएका आयोजना ।

२६. निर्देशन पालन गर्नु पर्ने : नगरपालिकाले नगर विकास योजना तर्जुमा र सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा राष्ट्रिय योजना आयोग, श्री ५ को सरकार र जिल्ला विकास समितिले समय समयमा दिएको निर्देशन पालन गर्नु पर्नेछ ।

२७. गैर सरकारी संस्थालाई प्रोत्साहित गर्नु पर्ने : (१) प्रत्येक नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र नगर विकास कार्यक्रमको पहिचान, तर्जुमा, सञ्चालन, रेखदेख मूल्यांकन तथा मर्मत सम्भार गर्ने कार्यको लागि नगरपालिकाले गैर सरकारी संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गर्नु पर्नेछ ।

(२) गैर सरकारी संस्थाबाट सञ्चालन हुने आयोजनाहरू आफ्नै श्रोत र नगरपालिकाबाट प्राप्त श्रोतबाट सञ्चालन हुनेछन् ।

(३) सम्बन्धित संस्थाले आयोजना सम्बन्धी पूर्ण विवरण नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

।

(४) गैर सरकारी संस्थाले आयोजना सञ्चालन गर्दा नगरपालिकासंग समन्वय राखी गर्नु पर्नेछ ।

(५) नगरपालिकाले गैर सरकारी संस्था मार्फत योजनाहरु कार्यान्वयन र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद - ६

आयोजना जाँचपास र फरफारक

२८. जाँचपास तथा फरफारक : (१) आयोजना सम्पन्न भएपछि जाँचपास र फरफारक गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(२) आयोजना सञ्चालन गर्ने निकायबाट आयोजना सम्पन्न भएको जानकारी नगरपालिकामा प्राप्त भएपछि प्राविधिकले पेश गरेको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन र मूल्यांकनको आधारमा नगरपालिकाले जाँचपास र फरफारक गर्नेछ ।

२९. जाँचपास भएका आयोजनाको मर्मत सम्भार र व्यवस्थापन : (१) नगरपालिकाले आयोजना सम्पन्न भएपछि आयोजनाको मर्मत सम्भारकोलागि आयोजनाबाट सेवा प्राप्त गर्नेहरु मध्येबाट सेवा शुल्क संकलन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सेवा शुल्कबाट उठेको रकमबाट आयोजनाको मर्मत सम्भार र व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस्तो आम्दानी खर्चको विवरण नगरपालिकाले अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ७

आर्थिक व्यवस्था

३०. नगरपालिकाको कोष : (१) नगरपालिकाको आफ्नो छुट्टै कोष हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरु रहनेछन्:-

(क) श्री ५ को सरकारबाट प्राप्त अनुदानको रकम,

(ख) कुनै व्यक्ति, संघ, संस्थाबाट प्राप्त दान, उपहार, चन्दा, सहयोग आदिको रकम,

(ग) चल अचल सम्पत्तिबाट प्राप्त हुने रकम,

(घ) कर, दस्तूर, फी, सेवा, शुल्क, महसूल, भाडा, भरोट आदिबाट प्राप्त रकम,

- (ड) ऋण लगानीबाट प्राप्त रकम,
 - (च) स्रोत परिचालन गरी प्राप्त हुने रकम,
 - (छ) दर्ता दस्तूर र दण्ड जरिवाना आदिको रकम,
 - (ज) पुराना मालसामान लिलाम बिक्रीबाट प्राप्त रकम,
 - (झ) ठेक्का पट्टाबाट प्राप्त रकम,
 - (ञ) नगर क्षेत्रबाट प्राप्त भएको भूमि करको तोकिएको प्रतिशत रकम,
 - (ट) नगरपालिकालाई अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम,
 - (ठ) श्री ५ को सरकारले कार्यक्रम तोकेर दिएको रकम।
- (३) नगरपालिकाको कोषमा जम्मा रहेको रकम कुनै बैंकमा राखिनेछ।

३१. नगरपालिकाको कोषको रकम खर्च गर्ने तरिका: (१) नगरपालिकाको कोषको सञ्चालन सचिव र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ।

(२) प्रमुखले स्वीकृत बजेटको परिधिभित्र रही आर्थिक सहायतामा तोकिए बमोजिमको रकम खर्च गर्न सक्नेछ।

(३) सचिवले नगरपालिकाले पारित गरेको बजेटको अधीनमा रही नगरपालिकाको निर्णय कार्यान्वयन गर्न रकम खर्च गर्न सक्नेछ।

(४) नगरपालिकाको कोषको रकम खर्च गर्दा नगरपालिकाले पारित गरेको बजेटको अधीनमा रही प्रचलित कानून बमोजिम खर्च गर्नु पर्नेछ।

(५) नगरपालिकाको कोषबाट खर्च गरेको रकमको फाँटवारी नगरपालिकाको बैठकमा पेश गर्नु पर्नेछ र नगरपालिकाले आफ्नो आय व्ययको जानकारी सार्वजनिक रूपमा वडा वडामा गराउनु पर्नेछ।

(६) नगरपालिकाको प्रशासनिक खर्च तोकिए बमोजिम हुनेछ।

३२. निर्माण, खरीद तथा अन्य ठेक्का पट्टा स्वीकृतिको व्यवस्था : (१) नगरपालिकाले निर्माण कार्य गराउँदा देहाय बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ :-

(क) ठेक्का पट्टा तथा अन्य कारोवार प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

(ख) नगरस्तरीय योजनाको हिसाब किताब सम्बन्धित निकायहरूले राख्नु पर्नेछ।

(२) नगरपालिकाले आफै वा गैर सरकारी संस्था मार्फत विकास निर्माणका कार्यहरू तोकिए बमोजिम उपभोक्ता समूह, ठेक्का वा अमानतबाट गराउन सक्नेछ ।

(३) नगरपालिकाबाट गरिने ठेक्का पट्टाको लिखतमा प्रमुख र सचिवको संयुक्त दस्तखत हुनु पर्नेछ ।

३३. **रकमान्तर:** नगरपालिकाबाट स्वीकृत वार्षिक बजेटको शीर्षकको वीश प्रतिशतमा नबढाई प्रमुखले रकमान्तर गर्न सक्नेछ ।

तर भैपरी आउने र आर्थिक सहायतामा भने रकमान्तर हुने छैन ।

३४. **लिलाम बिक्री गर्दा स्वीकृति लिनु पर्ने** : नगरपालिकाको सरसामान वा सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्दा देहाय बमोजिम स्वीकृति लिनु पर्नेछ :-

(क) परल मोल दश हजारसम्मको वस्तु लिलाम गर्दा नगरपालिकाको प्रमुखको, र

(ख) सो भन्दा बढी मूल्यको वस्तु लिलाम गर्दा नगरपालिकाको ।

३५. **नगरपालिकाको बजेट** : (१) सचिवले आर्थिक वर्ष शुरु हुनु भन्दा अगावै नगरपालिकाको आय व्ययको वार्षिक बजेट तयार गरी स्वीकृतिका लागि नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) वार्षिक बजेटमा गत आर्थिक वर्षको आय व्ययको यथार्थ विवरण, चालू आर्थिक वर्षको स्वीकृत बजेट बमोजिम भई सकेको आम्दानी खर्च र चालू आर्थिक वर्षको अन्त सम्ममा हुने सम्भावित आम्दानी खर्चको विवरण तथा आगामी आर्थिक वर्षको योजना तथा कार्यक्रम र अनुमानित आय व्ययको विवरण खुलाउनु पर्नेछ ।

३६. **बजेटको बाँकी रकम** : एक आर्थिक वर्षमा खर्च हुन नसकी बाँकी रहेको बजेटको रकम चालू वर्षमा अधुरा रहेका आयोजना र कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि आगामी आर्थिक वर्षको बजेटमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

३७. **श्रेस्ता राख्ने** : नगरपालिकाले आम्दानीको प्रत्येक श्रेस्ता देखाई आफ्नो आय र खर्चको विवरणको श्रेस्ता श्री ५ को सरकारले अपनाएको तरिका बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

३८. **प्रशासनिक खर्चको हद** : श्री ५ को सरकारले विशेष रूपले किटान गरी खर्च गर्न स्वीकृति दिएमा बाहेक श्री ५ को सरकारले दिएको अनुदान रकम तोकिए बमोजिमको प्रतिशत भन्दा बढ्ने गरी प्रशासनिक काममा खर्च गर्न पाइने छैन ।

३९. **सदस्यहरूको बैठक भत्ता र अन्य सुविधा** : सदस्यहरूको बैठक भत्ता र अन्य सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४०. **नगरपालिकाको सम्पत्ति** : (१) नगरपालिकाको क्षेत्र भित्रको देहायका सम्पत्ति उपर नगरपालिकाको पूरा हक हुनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको रेखदेख तथा प्रबन्ध नगरपालिकाले गर्नु पर्नेछ :-

- (क) नगरपालिकाको कोषबाट बनेको, खरीद भएको वा श्री ५ को सरकार वा कुनै संस्था वा व्यक्तिले दिएको सम्पत्ति ।
- (ख) कुनै व्यक्ति विशेषको निजी हक नभएको र श्री ५ को सरकार वा जिल्ला विकास समितिको नियन्त्रणमा नरहेको सार्वजनिक ढल, नाला, पुल, पोखरी, देवालय, शिवालय, पाटी, पौवा, कूवा, धारा, इनार, गौचर, पानीघाट, निकास, चोक, गल्ली, सडक, बाटो र सडकका दाँया बाँयाका रुख ।
- (ग) नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका घर, जग्गा, पार्क, उद्यान, बस पार्क आदि ।
- (घ) प्रचलित वन सम्बन्धी कानून वा सरकारी नीति अनुसार श्री ५ को सरकारले दिएको वन ।

तर त्यस्तो वनको सम्बन्धमा प्रचलित वन ऐनद्वारा प्रदत्त अधिकार मात्र प्राप्त हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सम्पत्ति नगरपालिकाले श्री ५ को सरकारको स्वीकृति बिना बेच बिखन गर्न वा अरु कुनै व्यहोराले हकभोग छाड्न पाउने छैन। स्वीकृत बिना बेच बिखन गरेमा वा हक छोडी कसैलाई दिएमा जुनसुकै अवस्थामा पनि स्वतः बदर हुनेछ ।

४१. **लेखापरीक्षण** : (१) नगरपालिकाको आय व्ययको आन्तरिक लेखापरीक्षण सम्बन्धित कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयबाट हुनेछ ।

(२) नगरपालिकाको आय व्ययको अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकको विभागबाट वा महालेखा परीक्षकको विभागको स्वीकृतिमा नगरपालिकाले दर्ता वाला लेखा-परीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउन सक्नेछ ।

(३) अन्तिम लेखापरीक्षण हुँदा तयार गरिएको आर्थिक विवरण सहीतको अन्तिम लेखापरीक्षण प्रतिवेदन प्रमुखले नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) प्रतिवेदनमा लेखिएका बेरुजू मध्ये नगरपालिकाले नियमित गर्नु पर्ने बेरुजू नगरपालिकाले नियमित गर्न सक्नेछ। नियमित गर्न नमिल्ने बेरुजूको सम्बन्धमा असूल फछ्यौट गर्न प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारवाही गरी सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ८

कर, शुल्क, सेवा शुल्क, दस्तूर र भाडा

४२. घर धुरी कर : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको प्रत्येक घर धुरीमा सो घरको आकार, प्रकार, बनौट र सो घरले चर्चेको हाता कम्पाउण्ड) समेतको आधारमा तोकिए बमोजिम घर धुरी कर लगाउन सक्नेछ ।

तर श्री ५ को सरकारले घर जग्गा कर ऐन, २०१९ अन्तर्गत उठाउन पाउने घर जग्गा कर नगरपालिकाले उठाउन पाउने गरी अधिकार सुम्पिएमा नगरपालिकाले यस दफा अन्तर्गत घर धुरी कर लगाउन र उठाउन पाउने छैन ।

४३. बहाल कर : (१) नगर क्षेत्र भित्र कुनै घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड (छप्पर), कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा नगरपालिकाले बहाल रकममा तोकिए बमोजिम बहाल कर असूर गर्न सक्नेछ ।

(२) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट बजार, सार्वजनिक स्थल, ऐलानी जग्गा वा बाटोको छेउमा थाप्न दिएका अस्थायी पसलहरुमा तोकिए बमोजिम बहाल विटोरी लगाउन सक्नेछ ।

तर सार्वजनिक आवागमन र सर-सफाईमा बाधा पुग्ने गरी वा स्थायी पसल निर्माण गर्न दिन हुँदैन ।

४४. व्यवसाय कर : नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र तोकिएको व्यापार व्यवसाय वा पेशामा पूंजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारको आधारमा तोकिए बमोजिम व्यवसाय कर लगाई असूल गर्न सक्नेछ ।

४५. सवारी कर : नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रका तोकिएको सवारीमा तोकिए बमोजिम सवारी दर्ता तथा वार्षिक सवारी कर र आफ्नो क्षेत्रमा आउने सवै प्रकारको सवारीमा तोकिए बमोजिम पटके सवारी कर लगाउन सक्नेछ ।

४६. सवारी साधन पार्किङ शुल्क : नगरपालिकाले आफूले व्यवस्था गरेको सवारी पार्कमा पार्किङ गरिएका सवारीमा तोकिए बमोजिम पार्किङ शुल्क लगाउन सक्नेछ ।

४७. सेवा शुल्क : (१) कुनै नगरपालिकाले खानेपानी, बिजुली, धारा, सार्वजनिक टेलिफोन र त्यस्तै अन्य सुविधा उपलब्ध गराए वापत सेवा शुल्क लगाउन सक्नेछ ।

(२) नगरपालिकाले नगर क्षेत्रमा सर-सफाई, ढल निकास आदि व्यवस्था गरी सेवा शुल्क लगाउन सक्नेछ ।

(३) नगरपालिकाले बनाएका वा सञ्चालन गरेका शौचालय, पार्क, स्नानगृह, स्वीमिङ पुल, व्यायाम शाला, गेष्टहाउस, होष्टल, हाटबजार, पशु बधशाला, शव दाह व्यवस्था, धोवीघाट र त्यस्तै अन्य सुविधा उपलब्ध गराएमा सो उपभोग गर्ने व्यक्तिबाट सेवा शुल्क लिन सक्नेछ ।

(४) नगरपालिकाले निर्माण गरेको सडक, ढल, पुल, पेटी, चोक, गल्ली, नाली, बत्ती आदि मर्मत सुधार गर्न लाग्ने खर्च निर्धारण गरी सम्बन्धित उपभोक्ताहरूबाट वार्षिक रुपमा असूल गर्न सक्नेछ ।

(५) नगरपालिकाले कसैको अचल सम्पत्ति मूल्यांकन गर्दा तोकिए बमोजिमको सेवा शुल्क लिन सक्नेछ ।

४८. चुंगी कर लगाउने : (१) निजी दैनिक उपभोगको लागि बाहेक व्यापारिक व्यवसायिक वा औद्योगिक प्रयोजनको लागि नगरपालिका क्षेत्र भित्र खपत वा बिक्री गर्न व्यापारिक परिमाणमा कसैले कुनै माल आयात गरेमा वा ल्याएमा सो मालको मोलमा सयकडा एक रुपैयाँका दरले नगरपालिकाले चुंगी कर लगाउन सक्नेछ ।

(२) चुंगी कर लगाउने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम मूल्य कायम गरिनेछ:-

(क) विदेशबाट पैठारी भएको भन्सार लाग्ने माल भए मन्सार महसूल निर्धारण गर्नको लागि कायम भएको मूल्य र त्यसमा लागेको भन्सार महसूल तथा बिक्री कर समेत जोडी कायम भएको मूल्य,

(ख) नेपालमा उत्पादन भएको माल भए अन्तःशुल्क वा बिक्री कर समेत निर्धारण गर्नको लागि कायम भएको मूल्य र त्यसमा लागेको अन्तःशुल्क तथा बिक्री कर समेत जोडी कायम भएको मूल्य,

(ग) कुनै बिल बिजक नभएमा वा भए पनि शंकास्पद देखिएको अवस्थामा र नेपालमा उत्पादन हुने भन्सार तथा बिक्री कर नलागेका वस्तुहरु भएमा प्रमुखको अध्यक्षतामा जिल्ला प्रशासन कार्यालयको प्रतिनिधि, स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि र सचिव भएको मूल्य निर्धारण समितिले प्रचलित बजार भाउको आधारमा निर्धारण गरेको मूल्य ।

(३) कुनै पनि चुंगी कर लाग्ने मालको चुंगी कर त्यस्तो माल सामान नगरपालिका क्षेत्रमा प्रवेश गर्दा लिइनेछ ।

(४) उपदफा (१) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नगरपालिका क्षेत्र बाहिर नलगेसम्मको लागि चुंगी कर धरौटी लिन सक्नेछ। त्यस्तो धरौटी वाध्यात्मक अवस्था परेकोमा बाहेक मालको प्याकिड नफोडी ७२ घण्टा भित्र नगरपालिका क्षेत्र बाहिर लगी निकासी चौकीबाट निकासी निस्सा लिई धरौटी रकम फिर्ता लिन पाउनेछ। त्यस्तो धरौटी रकम सम्बन्धित चौकी वा कार्यालयले तुरन्त फिर्ता दिनु पर्नेछ।

तर नगरपालिकाले तोकी दिएको गोदाममा राखिएको मालको हकमा ७२ घण्टा भित्र बाहिर लग्नु पर्ने अवस्था लागू हुने छैन।

(५) चुंगी कर लगाई सकेपछि सो मालमा नगरपालिकाले अन्य कर, दस्तूर वा शुल्क लगाउन पाउने छैन।

(६) एक अर्काबाट नजिक पर्ने दुई वा सो भन्दा बढी नगरपालिकाहरुले आपसी सम्झौता गरी यस दफा बमोजिम आ-आफूले उठाएको चुंगी कर रकम सम्झौता बमोजिम भाग बण्डा लगाई लिन सक्नेछन् र सम्झौता नभएकोमा श्री ५ को सरकारले उपयुक्त सम्झौता त्यस्ता नगरपालिकाहरुले उठाएको चुंगी कर रकम तोकिएको आधारमा भाग बण्डा लगाई दिन सक्नेछ।

४९. चुंगी कर नलाग्ने : दफा ४८ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दैनिक उपभोगको लागि ल्याइने खाद्यान्न, आधारभूत आवश्यकताका वस्तुहरु उत्पादन गर्ने भनी श्री ५ को सरकारले तोकेको उद्योगमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ र प्लान्ट मेशीनरी इक्वीपमेण्टमा चुंगी कर लाग्ने छैन।

५०. कर, दस्तूर, शुल्क, महसूल आदि छुट : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकार, बैदेशिक कूटनैतिक नियोग वा एजेन्सी तथा लाभको उद्देश्य नराखि सञ्चालन हुने संघ संस्थालाई नगरपालिकाले सेवा उपलब्ध गराए वापत लाग्ने सेवा शुल्क बाहेक अन्य कर, दस्तूर, शुल्क महसूल लगाउन पाउने छैन।

तर त्यस्तो छुट श्री ५ को सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको संस्थान वा संघ संस्थाको व्यापारिक कारोवारलाई प्राप्त हुने छैन।

(२) विदेशी ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाको लागि श्री ५ को सरकार वा कुनै विकास समितिले पैठारी गरेको माल सामानमा नगरपालिकाले कुनै कर, दस्तूर, शुल्क, महसूल लगाउन पाउने छैन।

(३) अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि चुंगी कर असूल गर्ने प्रयोजनको लागि यस ऐनमा लेखिए बमोजिम हुनेछ ।

५१. ऐन नियम विपरीत कर, दस्तूर, शुल्क वा महसूल लिन नपाउने : नगरपालिकाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू विपरीत कुनै पनि प्रकारको कर, दस्तूर, शुल्क वा महसूल उठाउन पाउने छैन र उठाएमा श्री ५ को सरकारले सो कार्यलाई रोक्न र त्यसरी उठाएको कर, दस्तूर, शुल्क वा महसूलको रकम सम्बन्धित व्यक्तिलाई फिर्ता बुझाउने आदेश दिन सक्नेछ ।
५२. सापटी कर्जा लिने अधिकार : नगरपालिकाले आफ्नो कुनै सम्पत्तिलाई धितो राखी वा नराखी कर्जा लिन सक्नेछ ।
५३. कर पुनरावलोकन समिति : (१) नगरपालिकाले यस ऐन बमोजिम उठाउन पाउने करको दर वारे पुनरावलोकन गरी प्रतिवेदन पेश गर्न श्री ५ को सरकारले कर पुनरावलोकन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित समितिमा देहाय बमोजिमका सदस्य रहनेछन्:-

- (क) प्रतिनिधि, स्थानीय विकास मन्त्रालय - अध्यक्ष
- (ख) प्रतिनिधि, अर्थ मन्त्रालय - सदस्य
- (ग) प्रतिनिधि, आपूर्ति मन्त्रालय - सदस्य
- (घ) प्रतिनिधि, उद्योग मन्त्रालय - सदस्य
- (ङ) प्रतिनिधि, वाणिज्य मन्त्रालय - सदस्य
- (च) प्रतिनिधि, भूमिसुधार मन्त्रालय - सदस्य
- (छ) प्रतिनिधि, नेपाल उद्योग वाणिज्य संघ - सदस्य
- (ज) स्थानीय विकास मन्त्रालयले तोकेको अधिकृत- सदस्य सचिव

(३) कर पुनरावलोकन समितिले आफ्नो कार्यविधि आफैले निर्धारण गर्नेछ ।

परिच्छेद - ९

नक्सा पास सम्बन्धी व्यवस्था

५४. नक्सापास गर्नु पर्ने : (१) नगरपालिका क्षेत्र भित्र नयाँ घर बनाउन, पुरानो भत्काई पुनः निर्माण गर्न, नयाँ तल्ला थप गर्न, मोहडा फेर्न वा साविकमा थपघट गरी भ्याल, ढोका, बार्दली, कौशी,

दलान, टहरा, तबेला वा ग्यारेज बनाउन वा कम्पाउण्ड वाल लगाउन चाहने व्यक्तिले नगरपालिकाबाट नक्सा पास गराउनु पर्नेछ ।

तर साविकै रुप कायम राखी पुरानो घरको कुनै भाग मर्मत गर्नु परेमा वा छानामा उपयोग गरिएका कुनै चिज हेरफेर गर्नु पर्ने भएमा नगरपालिकाबाट स्वीकृति मात्र लिए पुग्नेछ, नक्सा पास गराउनु पर्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नक्सा पास गराउन चाहने व्यक्तिले घरको नक्सा साथ नगरपालिकाले तोकेको ढाँचामा नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ। त्यस्तो नक्सामा स्पष्ट रुपमा देखिने गरी चर्पी, सकपीट समेतको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(३) अरुको घरसंग जोडी नयाँ घर बनाउने गरी पेश भएका नक्सामा सो घरको छुट्टै किलासको नक्सा समेत देखाएको हुनु पर्नेछ र सो नक्सा पास भएपछि सोही बमोजिम किलास राख्नु पर्नेछ ।

५५. **निस्सा दाखिला गर्ने** : घर बनाउन चाहनेले दफा ५४ बमोजिमको नक्सा पास गर्न पेश गर्ने कागजहरुमा हकभोगको प्रमाण वा सो नभए हक भोग हुने व्यक्तिको मञ्जुरीनामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

५६. **संधियार बुझी सर्जमिन गर्ने** : (१) नक्सा पास गरी पाउन दफा ५४ बमोजिम रीतपूर्वकको दरखास्त परेपछि सो नक्सा बमोजिम बनाइने घरको संधियार कसैलाई पिर मर्का पर्ने भए आफूलाई मर्का परेको विवरण खोली पन्ध्र दिन भित्र उजूर गर्न आउनु भनी दरखास्त परेको सात दिन भित्र संधियारको घर दैलोमा, घर बनाउने जग्गामा र नगरपालिकामा सबैले देख्ने गरी सूचना टाँस गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचनाको म्याद नाघेको तीन दिन भित्र नगरपालिकाले प्राविधिक र प्रशासनिक कर्मचारी समेत संयुक्त रुपमा खटाई उक्त जग्गामा नक्सा बमोजिमको घर बनाउन मिल्ने नमिल्ने कुराको प्राविधिक जाँच गर्न लगाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) अन्तर्गत खटिएका कर्मचारीले नक्सा बमोजिम जग्गामा घर बनाउन मिल्ने नमिल्ने कुराको जाँचबुझ गर्ने सन्दर्भमा सरजमिन गर्दा सरजमिनमा उपस्थित भएका कुनै व्यक्तिले भनेका कुराहरु समेत खुलाई सरजमिन मुचुल्का तयार गरी सो जग्गामा घर बनाउन मिल्ने नमिल्ने व्यहोरा समेत खुलाई नगरपालिका समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

५७. **नक्सा पास गर्ने** : (१) दफा ५६ को उपदफा (३) बमोजिमको प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि सोही दफाको उपदफा (१) बमोजिम उजूर नपरेकोमा सो प्रतिवेदन प्राप्त भएको मितिले सात दिन भित्र प्रमुखले नक्सापास गरी दिनु पर्नेछ ।

(२) दफा ५६ को उपदफा (१) बमोजिम उजूर परेकोमा दुबै पक्षलाई बोलाई तथ्य कुरा पत्ता लगाई हक बेहकमा निर्णय दिनु पर्ने अवस्थामा बाहेक नक्सा पास गर्न मुनासिव भए प्रतिवेदन प्राप्त भएको एक महिना भित्र प्रमुखले नक्सा पास गरी दिन सक्नेछ। नक्सा पास गर्दा नगरपालिकाले तोकिए बमोजिम दस्तूर लिन सक्नेछ ।

(३) दफा ५६ को उपदफा (१) बमोजिम परेका उजुरीबाट घर बनाउने जग्गामा तेरो मेरो परी हक बेहक छुट्याउनु पर्ने देखिन आएमा पैतीस दिन भित्र अदालतमा उजूर गर्न जानु भनी पर्चा खडा गरी सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई सुनाउनु पर्नेछ ।

तर त्यस्तो जग्गा मध्ये केही भागमा मात्र विवाद परेको र त्यस्तो विवाद परे जतिको हकमा अदालतबाट ठहरे बमोजिम हुने गरी बाँकी अरु जग्गामा घर बनाउन मञ्जूर गरी नक्सा समेत पेश गरेमा प्रमुखले नक्सा पास गरिदिन सक्नेछ ।

(४) प्रमुखले म्याद भित्र नक्सा पास गरी नदिएमा वा बेहिसाबसित नक्सा पास गरिदिएमा सो भएको मितिले पैतीस दिन भित्र नगरपालिका समक्ष उजूर दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त उजुरीमा नगरपालिकाले तथ्य कुरा बुझी नक्सा पास गरिदिनु पर्ने ठहर्‍याएमा प्रमुखलाई नक्सा पास गरिदिनको लागि निर्देशन दिन सक्नेछ ।

५८. **विशेष किसिमको नक्सा पास गर्न सक्ने**: प्रमुखले कुनै घर बनाउने नक्सा पास गर्दा शहरको भौतिक योजना बमोजिम विशेष डिजाइन प्रदान गर्न र प्रचलित कानून बमोजिम निर्धारित मापदण्डलाई कायम राख्ने गरी विशेष किसिमको नक्सा पास गर्न सक्नेछ ।

५९. **नक्सा पास भएपछि अदल बदल गर्ने** : यस ऐन बमोजिम पास भएको नक्सामा केही अदल बदल गरी बनाउनु पर्ने हुन आएमा, तल्ला थप्ने, मोहडा बदल्ने वा लम्बाई चौडाई बढाउने कुरा बाहेक अन्य कुरा गर्नको लागि प्रमुखले मुनासिव ठहर्‍याई अनुमति दिन सक्नेछ ।

६०. **घर बनाउनु पर्ने अवधि** : (१) यस ऐन बमोजिमको कुनै घर बनाउने नक्सा पास भएकोमा सो नक्सा पास भएको मितिले दुई वर्ष भित्र सो घर बनाई सक्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको म्याद भित्र घर बनाउन नसकेमा म्याद थपको लागि नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ। यसरी म्याद थपको लागि दरखास्त परेमा पहिले

लागेको दस्तूरको पाँच प्रतिशत थप दस्तूर लिई प्रमुखले दुई वर्षको लागि घर बनाउने म्याद थप गरिदिन सक्नेछ ।

६१. सार्वजनिक जग्गा मिची गरेको निर्माण भत्काउने : नगरपालिका क्षेत्र भित्र सार्वजनिक जग्गा, बाटो, मन्दिर, ढल, नाला, चोक, पोखरी मिची कसैले घर, कम्पाउण्ड, टहरा वा त्यस्तै अन्य निर्माण कार्य गरेमा त्यस्तो निर्माण कार्य रोकन वा भत्काउन प्रमुखले आदेश दिनु पर्नेछ। यसरी प्रमुखले दिएको आदेश कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा स्थानीय प्रशासनले नगपालिकालाई आवश्यक सहयोग पु-याउनु पर्नेछ ।

६२. जाँचबुझ र कारवाही गर्ने : (१) कुनै घर यस ऐन बमोजिम पास भएको नक्सा बमोजिम बनेको छ छैन भन्ने कुराको जाँचबुझ गर्न प्रमुखले नगपालिकाको कुनै सदस्य, सचिव, इञ्जिनियर, ओभरसियर वा कर्मचारी खटाउन सक्नेछ ।

(२) कसैले यस ऐन बमोजिम नक्सा पास नगराई वा पास भएको नक्सामा अनुमति बेगर अदल बदल गरी घर बनाएको वा बनाई रहेको ठहरेमा सो घर वा सो घरको कुनै भाग प्रमुखले आवश्यक सम्भेमा भत्काउन आदेश दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) अन्तर्गत प्रमुखले कुनै घर वा घरको भाग भत्काउन आदेश दिएकोमा सो आदेश उपर पैतीस दिन भित्र पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

परिच्छेद - १०

महानगरपालिका सम्बन्धी विशेष व्यवस्था

६३. महानगरपालिकाले गर्नु पर्ने विशेष कार्यहरू : (१) श्री ५ को सरकारले यस ऐन बमोजिम महानगरपालिका भनी कुनै नगरपालिकालाई तोकी दिएमा त्यस्तो महानगरपालिकाले अन्य नगरपालिकाहरूले गर्नु पर्ने भनी तोकेका कार्यहरूका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका कार्यहरू समेत गर्नु पर्नेछ :-

- (क) नगर क्षेत्रलाई आवश्यकता अनुसार सेवा क्षेत्रमा विभाजन गरी विकास कार्यहरू सञ्चालन गर्ने,
- (ख) नगर विकासको क्रममा सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूसंग समन्वय राखी नगर विकास र विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (ग) आफ्नो क्षेत्रको भू-उपभोग नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गराउने,
- (घ) माध्यामिक स्तरसम्म शिक्षाको व्यवस्था मिलाउने,

- (ड) नगरमा भएका सडकको स्तर तोकी अन्तर नगर यातायातको व्यवस्था निकायगत समन्वय राखी वा आफ्नै तर्फबाट मिलाउने,
- (च) फोहर मैला व्यवस्थापन तथा ढल निकासको कार्य सञ्चालन गर्ने,
- (छ) वातावरणीय प्रदूषण तुल्याउने गरी फोहर, मैला, धुवाँ आदि उत्पादन गर्ने पसल, होटेल, उद्योग आदिको लगत राखी, प्रदूषण रोक्ने उपाय अपनाउन निर्देशन दिने,
- (ज) बाल, वृद्ध, अनाथ आश्रमहरुको व्यवस्था गरी शहरमा त्यस्ता व्यक्तिहरुको संख्यामा नियन्त्रण राख्ने,
- (झ) नगर भित्र चल्ने यातायातका साधनहरु पार्किङ गर्ने स्थान तोकिदिने व्यवस्था मिलाउने,
- (ञ) नगर भित्रको अव्यवस्थित बसोबास नियन्त्रण गर्न आफै वा अन्य निकायसंग समन्वय राखी आवास गृहहरु बनाई भाडामा दिई बसोबासको प्रबन्ध मिलाउने,
- (ट) सार्वजनिक स्थान ओगटी गरिने व्यापार व्यवसाय रोक्न त्यस्ता व्यवसाय गर्ने स्थान तोकी आवश्यक व्यवस्था मिलाई दिने,
- (ठ) नगरको महत्त्व र गौरव बढाई ख्याति कायम गर्न, ऐतिहासिक, धार्मिक स्थलहरुको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्ने गराउने,
- (ड) नगरमा मनोरञ्जन स्थल, कृडा स्थल, संग्रहालय, चिडियाखाना, पार्क, पुस्तकालय आदिको व्यवस्था मिलाउने,
- (ढ) नगरमा उपयुक्त सडक, ओभरहेड वृज, सब-वे आदिको व्यवस्था मिलाउने,
- (ण) सम्बन्धित निकायहरुसंगको सहयोग र समन्वय लिई नगरमा स्वच्छ, पानी र विद्युत आपूर्तिको अटुट व्यवस्था मिलाउने र सञ्चार सुविधा उपलब्ध गराउने,
- (त) नगरवासीहरुलाई प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने,
- (थ) निकायगत समन्वय गरी वा आफ्नै तर्फबाट पनि पर्याप्त एम्बुलेन्स सेवा उपलब्ध गराउने,

- (द) मसानघाट र मूर्दा जलाउने व्यवस्था मिलाई मूर्दा बोक्ने सवारी साधनको व्यवस्था मिलाउने,
- (ध) बेरोजगारी अवस्थामा नियन्त्रण ल्याउन निकायगत समन्वय र सहयोग लिई व्यवसायिक शिक्षाको व्यवस्था मिलाउने,
- (न) व्यवसायिक विज्ञापनहरू राख्ने ठाउँ निर्धारण गरी शुल्क लिने,
- (प) पाल्तु जनावरहरूको लगत लिई इजाजत दिने,
- (फ) नगर र नगरवासीको हक हित हुने महत्वपूर्ण आवश्यक कार्यहरू गर्ने,
- (ब) बजारमा बिक्री हुने खाद्य सामग्रीहरू स्तरयुक्त भए नभएको बारे सम्बन्धित निकायसंगको सहयोगले जाँची आवश्यक कारवाही गर्ने,
- (भ) सुपथ मूल्यका पसलहरूको व्यवस्था मिलाउने,
- (म) नगरको सुरक्षाको व्यवस्था मिलाउने,
- (य) शिशु स्याहार केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्ने,
- (र) श्री ५ को सरकारले तोकिएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) महानगरपालिकाले नगरको विकासको निमित्त श्री ५ को सरकारको आर्थिक नीति अनुरूप विकास ऋणपत्रहरू निष्काशन गर्न सक्नेछ ।

(३) महानगरपालिकाले विकासको गति बढाउन नगर भित्रको घर जग्गा खरीद गर्नेसंग बढीमा सयकडा एक प्रतिशत रकम सेवा दस्तूर वापत लिन सक्नेछ। महानगरपालिकाले यस्तो रकम लिने भनी निर्णय गरेकोमा मालपोत कार्यालयले पनि त्यस्तो रकम असूल गरी महानगरपालिकालाई उपलब्ध गराई दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ११

दण्ड सजाय

६४. **सजाय** : (१) कुनै व्यक्तिले यस ऐनको दफा ४८ को उपदफा (३) बमोजिम तिर्नु पर्ने चुंगी कर नतिर्ने उद्देश्यले कुनै कुरा लुकाए छिपाए वा ढाँटेमा निजलाई निजले ल्याएको माल-सामानको मूल्यमा लाग्ने चुंगी करको शत-प्रतिशतसम्म जरिवाना गरी चुंगी कर असूल उपर गरिनेछ ।

(२) कसैले यस ऐन बमोजिम नक्सापास नगराई वा नक्सा पास गराए पनि पास भएको नक्सा बमोजिम घर नबनाएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई प्रमुखले बढीमा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न वा घर भत्काउने आदेश दिन सक्नेछ ।

(३) कसैले जानाजानी वा लापरवाहीले आफ्नो जिम्मामा रहेको चल अचल सम्पत्तिलाई कानूनले अनुमति दिन पाउने व्यक्तिको इजाजत नलिई हटाएमा, हेरफेर वा हिनामिना गरेमा वा नोक्सान गरेमा वा गर्न लगाएमा नगरपालिकाले त्यस्तो हानी नोक्सानी सो व्यक्तिबाट असूल उपर गरी लिन वा उसैलाई साविक बमोजिम तयार गर्न लगाउन सक्नेछ र एक हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना समेत गर्न सक्नेछ ।

(४) नगरपालिका क्षेत्र भित्र निर्दिष्ट स्थानमा फोहर मैला नफाली जताततै फालेमा नगरपालिकाले एक सय रुपैयाँदेखि पन्ध्र सय रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न र त्यस्ता फोहर मैला हटाउन लाग्ने खर्च त्यस्ता व्यक्तिबाट असूल गरी लिन सक्नेछ ।

(५) नगरपालिकाको इजाजत बेगर कुनै व्यक्तिगत कामको लागि कसैले सडक, फुटपाथ वा गल्ली वा कुनै सार्वजनिक स्थान घेर्ने वा रोक्ने कार्य गरेमा घेरा, वार र अवरोधका सामान समेत हटाउन लगाई एक सयदेखि पाँच सय रुपैयाँसम्म जरिवाना समेत गर्न सक्नेछ ।

(६) कुनै छर छिमेकीको घर, आँगन, चोकमा फोहर फालेमा वा दुर्गन्धित पारेमा नगरपालिकाले उपदफा (४) बमोजिम जरिवाना गरी फोहर उठाउन लगाउन सक्नेछ ।

(७) कसैले अरु कुनै व्यक्तिको घर कम्पाउण्डलाई खतरा पुग्ने गरी वृक्षहरु लगाएमा नगरपालिकाले त्यस्तो हटाउन आदेश दिन सक्नेछ र सो आदेश बमोजिम नहटाएमा नगरपालिकाले मानिस पठाई सो हटाउन सक्नेछ यसरी वृक्ष हटाउन लागेको खर्च सम्बन्धित घर धनीबाट असूल गरिनेछ ।

(८) नगरपालिकाले भत्काउने, हटाउने आदेश दिएको नमानेमा प्रमुखले भत्काउन, हटाउन लगाई लागेको खर्च त्यस्तो व्यक्तिबाट असूल गर्नेछ ।

परिच्छेद - १२

उजूरी र तत्सम्बन्धी विषय

६५. उजूरी : (१) सदस्य वा नगरपालिकाको कुनै कर्मचारीले दिएको आदेश वा अह्नाएको काम उपर चित्त नबुझे व्यक्तिले यस ऐनमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक पैतीस दिन भित्र प्रमुख समक्ष उजूर गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै उजूर परेमा त्यस्तो उजूर परेको नब्बे दिन भित्र प्रमुखले निर्णय गरी दिनु पर्नेछ। उक्त म्याद भित्र प्रमुखले निर्णय नगरेमा सम्बन्धित व्यक्तिले श्री ५ को सरकार समक्ष उजूर गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम उजूरी परेपछि, प्रमुख वा श्री ५ को सरकारले आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो आदेश सदर, बदर वा परिवर्तन गर्न सक्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्रमुख वा श्री ५ को सरकारले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ।

(५) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम कसैको उजूरी परेपछि, त्यस्तो उजूरीमा निर्णय दिने अधिकारीको आदेशले सम्बन्धित काम कारवाही मुलतवी राख्न सकिनेछ।

६६. **मुद्दा चलाउने हदम्याद** : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम वा विनियम अनुसार वा प्रचलित कानूनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गरेको कुनै कामको सम्बन्धमा नगरपालिका, नगरपालिकाका प्रमुख, उप-प्रमुख, सदस्य वा कर्मचारी वा नगरपालिकाले काममा लगाएको व्यक्ति उपर देहायमा लेखिए बमोजिम नभई मुद्दा चलाउन सक्ने छैन:-

(क) मुद्दा चलाउने कारण र बादी हुनेको वा निजको वारिस भए त्यसको नाम र ठेगाना खोली लिखित सूचना नगरपालिका, नगरपालिकाका प्रमुख, उप-प्रमुख, सदस्य वा कर्मचारी वा नगरपालिकाले काममा लगाएको व्यक्तिलाई बुझाएको वा हुलाकद्वारा रजिष्टर गरी पठाएको एक महीना ननाघी, र

(ख) मुद्दा चलाउने कारण भएको तीन महिना भित्र मुद्दा दायर नभई।

६७. **कर्तव्य पालन गर्दा वा अधिकार प्रयोग गर्दा असल नियतले काम गरेमा बचाउ** : प्रमुख, उप-प्रमुख, सदस्य वा नगरपालिकाले कुनै काममा लगाएको व्यक्तिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम वा विनियम बमोजिम गर्नु पर्ने कर्तव्य पालना गर्दा वा पाएको अधिकार प्रयोग गर्दा असल नियतले गरेकोमा सजायको र हर्जाना तिर्न भागी हुने छैन।

परिच्छेद - १३

रेखदेख सम्बन्धी कार्य

६८. **श्री ५ को सरकारले रेखदेख गर्ने** : श्री ५ को सरकारले नगरपालिकाको काम कारवाहीमा रेखदेख, सुपरिवेक्षण र निर्देशन गर्न सक्नेछ।

६९. **निलम्बन र भंग गर्न सक्ने** : (१) कुनै नगरपालिकाले देहायको कुनै काम कारवाही गरेको छ भन्ने श्री ५ को सरकारलाई लागेमा सो उल्लेख गरी नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी त्यस्तो नगरपालिकालाई निलम्बन गर्न सक्नेछ :-

- (क) नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ विपरित कुनै काम कारवाही गरेमा,
- (ख) नेपाल अधिराज्यको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रियता वा साम्प्रदायिक सद्भावनामा आँच आउने कुनै काम कारवाही गरेमा,
- (ग) अधिकारको दुरुपयोग गरेमा,
- (घ) नगरपालिकाको सम्पत्ति वा आय हिनामिना गरी भ्रष्टाचार गरेको ठहर भएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै नगरपालिकालाई निलम्बन गर्नु अघि विशेष गम्भीर परिस्थितिमा बाहेक त्यसरी निलम्बन नगर्नु पर्ने कारण भए सो प्रस्तुत गर्ने मौकाबाट नगरपालिकालाई बञ्चित गरिने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम निलम्बन गरेकोमा नगरपालिकाले गर्ने काम कारवाही गर्ने गरी श्री ५ को सरकारले अधिकारी तोक्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम निलम्बन भएको नगरपालिकाको सम्बन्धमा तीन महीना भित्र तोकिए बमोजिम छानवीन गरी कारवाही किनारा लगाई सक्नु पर्नेछ। सो म्याद भित्र कारवाही किनारा नभएमा त्यस्तो निलम्बन स्वतः निष्कृत हुनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम छानवीन गर्दा पर्याप्त कारणहरु भएमा त्यस्तो नगरपालिकालाई श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी भंग गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम कुनै नगरपालिकालाई भंग गरिएमा त्यसको कारण सहितको विवरण संसदको दुवै सदनमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (५) बमोजिम भंग भएको नगरपालिकाका सदस्यहरुको निर्वाचन भंग भएको मितिले एक वर्ष भित्र गरी सक्नु पर्नेछ। निर्वाचन नभएसम्मलाई त्यस्तो निकायले गर्ने काम कारवाही गर्ने गराउने व्यवस्था श्री ५ को सरकारले गर्नेछ ।

७०. **म्याद थप गर्न सक्ने** : विशेष परिस्थितिवश नगरपालिकाको सदस्यहरुको समयमा निर्वाचन हुन नसकेमा श्री ५ को सरकारले बढीमा एक वर्षको लागि म्याद थप गरी वा अन्य तवरबाट कार्य सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद - १४

कर्मचारी तथा प्रशासनिक व्यवस्था

७१. **सचिवको नियुक्ति** : नगरपालिकाको दैनिक कार्य सञ्चालनको लागि श्री ५ को सरकारले सचिवको रूपमा कार्यकारी अधिकृत नियुक्त गर्नेछ ।
७२. **प्रशासनिक नियन्त्रण** : नगरपालिकाका सबै कर्मचारीहरु सचिवको नियन्त्रणमा रहनेछन् ।
७३. **कर्मचारीको दरवन्दी र नियुक्ति** : (१) श्री ५ को सरकारले नगरपालिकाको लागि आवश्यक पर्ने अन्य प्रशासनिक तथा प्राविधिक कर्मचारीहरु नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।
- (२) नगरपालिकाले श्री ५ को सरकारले नियुक्ति गरेको कर्मचारी बाहेक नगरपालिकाको कोषबाट पारिश्रमिक तथा सुविधा पाउने गरी आवश्यक कर्मचारी नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।
- (३) नगरपालिकाले आफ्नो कोषबाट व्यहोर्ने गरी भर्ना गरिने कर्मचारीहरुको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बर्खासी तथा सेवाको अन्य शर्तहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (४) श्री ५ को सरकारले नियुक्ति गरेको कर्मचारीको तलब, भत्ता र अन्य सुविधाको लागि श्री ५ को सरकारले छुट्टै रकम नगरपालिकालाई प्रत्येक वर्ष उपलब्ध गराउनेछ ।
- (५) उपदफा (४) अन्तर्गत सुविधा पाएको कर्मचारीले नगरपालिकाको कोषबाट दोहोरो सुविधा प्राप्त गर्न सक्ने छैन ।
- (६) श्री ५ को सरकारले विशेष रूपले किटान गरी खर्च गर्न स्वीकृति दिएकोमा बाहेक श्री ५ को सरकारले दिएको अनुदान रकम र नगरपालिकाको आन्तरिक आयबाट तोकिए बमोजिम नगरपालिकाको कर्मचारी कल्याण कोषको नाममा एउटा अक्षय कोष स्थापना गरी जम्मा गरिनेछ। सो कोषको रकम कर्मचारीको कल्याणको लागि तोकिए बमोजिम खर्च हुनेछ ।
७४. **अधिकार सुम्पन सक्ने** : (१) श्री ५ को सरकारले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त सबै वा केही अधिकार नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी कुनै समिति, संस्था वा पदाधिकारीलाई सुम्पन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम प्रदान गरेको अधिकार श्री ५ को सरकारले जुनसुकै बखत फिर्ता लिन सक्नेछ ।
- (३) प्रमुखले नक्सापास गर्ने अधिकार कुनै सदस्य वा अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

७५. सरकारी बाँकी सरह असूल उपर हुने : नगरपालिकाले ठेकेको वा लगाएको कर, दस्तूर, शुल्क तथा असूल गर्न बाँकी अन्य रकम कुनै व्यक्तिले नबुझाएमा सरकारी बाँकी सरह जिल्ला प्रशासन कार्यालयले असूल उपर गरी दिनु पर्नेछ ।
७६. नगरपालिकाले सिफारिश गर्न सक्ने : नगरपालिकाले नगरवासीहरुको हितको लागि जुनसुकै विषयमा श्री ५ को सरकार र जिल्ला विकास समितिमा सिफारिश गर्न सक्नेछ ।
७७. रकम कलम उठाई दिने : नगरपालिकाले कसैको रकम कलम उठाई दिएमा उठेका रकमबाट तोकिए बमोजिम सेवा शुल्क लिन सक्नेछ ।
७८. मध्यस्थता गर्ने : नगरपालिकाहरु बीच र नगरपालिका र जिल्ला विकास समिति वा गाउँ विकास समिति बीच कुनै विषयमा कुनै प्रकारको विवाद उठेमा श्री ५ को सरकारले मध्यस्थता गर्नेछ ।
७९. सहयोग गर्नु पर्ने : यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरु बमोजिम नगरपालिकाले गरेको निर्णय कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकालाई प्रहरी कार्यालयले आवश्यक सहयोग गर्नु पर्नेछ ।
८०. नगरपालिकामा अन्य क्षेत्र गाभिएमा : कुनै नगरपालिका वा गाउँ विकास क्षेत्रको सम्पूर्ण भाग कुनै नगरपालिकामा गाभिन गएमा त्यस संस्थाको सम्पत्ति तथा दायित्व नगरपालिकामा सार्नेछ ।
८१. काम कारवाही सदर मानिने : यस ऐनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नगरपालिकाको गठनमा कुनै त्रुटी वा कुनै सदस्यको स्थान रिक्त भई काम कारवाही भएको रहेछ भने त्यस्तो कारणले मात्र नगरपालिकाको काम कारवाही बदर हुने छैन ।
८२. सम्पत्ति र दायित्व सार्ने : (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि नगरपालिका ऐन, २०४७ बमोजिम गठित नगरपालिकाको सम्पत्ति र दायित्व यस ऐन बमोजिम गठित नगरपालिकामा सार्नेछ ।
(२) कुनै नगरपालिका कायम नरहेमा त्यस्तो नगरपालिकाको सम्पूर्ण सम्पत्ति र दायित्व श्री ५ को सरकारमा सार्नेछ ।
८३. नियम तथा विनियम बनाउने अधिकार : (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न श्री ५ को सरकारले आवश्यकता अनुसार नियम बनाउन सक्नेछ ।
(२) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही नगरपालिकाले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्न विनियम बनाउन सक्नेछ । यस्तो विनियम श्री ५ को सरकारबाट स्वीकृत भएपछि लागू हुनेछ ।
८४. खारेजी : नगरपालिका ऐन, २०४७ खारेज गरिएकोछ ।